

Dušan Zapušek

MODELI SOCIALNEGA DELA V PREMOGOVNIKU VELENJE

Kot teoretski okvir razmišljanja, kako je uveljavljeno socialno delo v delovnem okolju Premogovnika Velenje, bi najprej na kratko predstavil razširjene modele socialnega dela v delovnem okolju po Straussnerjevi:

• *Model pomoči zaposlenim.* Ta je razvit pri sindikatih, ki plačujejo socialnega delavca zaradi pomoči zaposlenim.

• *Model pomoči delodajalcem oziroma delovni organizaciji.* Socialni delavec je zaposlen v delovni organizaciji, da ščiti potrebe in interese obojih – organizacije in delavcev.

• *Model pomoči potrošnikom oziroma klientom organizacije.* Te najamejo socialnega delavca, da pomaga strankam, ki se čezmerno zadolžijo in ne morejo plačati dolgov.

• *Model socialne odgovornosti podjetja.* Organizacija si prizadeva za dobre odnose s skupnostjo tako, da se v njej razvija kvalitetno življenje. Gre za podjetniško filantropijo.

• *Model vplivanja na državno politiko.* Ta je povezan predvsem z delom in delovanjem podjetij.

V razmerah Premogovnika Velenje je najbolj razvit *model pomoči delodajalcem oziroma delovni organizaciji.*

Socialni delavec je vseskozi nosilec osebne pomoči s svetovalnim delom. Je razlagalec vodstvu, da ta dobi zaradi objektivnosti vpogled še v druge strani zadeve, kljub temu da socialni delavec nima vpliva na odločitve vodstva.

Socialni delavec vodi postopke uresničevanja pravic iz invalidskega varstva in profesionalno rehabilitacijo v okviru Zakona o zdravstvenem varstvu.

Na tem področju je socialni delavec pomočnik vodstvu kot specialist za celotno rehabilitacijo in kot specialist za področje medčloveških odnosov, še zlasti takrat, ko se ti zapletajo in pride do težav in stisk.

Socialni delavec je večkrat v vlogi učitelja pozitivnih odnosov z drugimi, razlagalec zadovoljstva z življenjskimi vlogami in izgrajevalec občutkov samospoštovanja, vse s ciljem boljšega socialnega funkcioniranja.

Z merskim instrumentom Logotest testira socialno rehabilitiranost.

Socialni delavec je svetovalec vodstvu za odločitve, ki so povezane s strateškim obvladovanjem invalidnosti in projektnim delom. To vsebuje socialne ukrepe varstva pri delu.

Predstavljam povzetek projekta Obvladovanje invalidnosti v Premogovniku Velenje.

Projekt zajema pet sklopov. Ti so:

- predstavitev obvladovanja invalidnosti in dopolnitev podsistema koriščenja invalidske zakonodaje
- preprečevanje invalidnosti
- zaposlitveni programi
- poklicna rehabilitacija
- vključitev sistema obvladovanja invalidnosti v delovno okolje.

Strategija projekta je naslednja:

S projektom informiramo vodstvo o možnih oblikah obvladovanja invalidnosti v Premogovniku Velenje.

Vplivamo na poznavanje in koriščenje ugodnosti, ki jih daje pozitivna invalidska zakonodaja delodajalcem.

Pričakujemo zmanjševanje števila novih invalidov s humanizacijo delovnih procesov in delovnega okolja.

Želimo zaposlovati invalide na način, da prispevajo k razvoju in boljši ekonomiki Premogovnika.

Vključujemo sistem obvladovanja invalidnosti v delovno okolje.

V sklopu preprečevanja invalidnosti posebej poudarjamo:

Pomembno je, da za obvladovanje invalidnosti uredimo tiste dejavnike, na katere ima vodstvo resničen vpliv in moč.

Pomembnost vpeljave programa zdravstvene preventive. To pomeni odkrivanje in preprečevanje nezdravih pogojev za delo. Vanjo je vključen ergonomski pristop in uporaba ortopedskih pripomočkov pri delu. Program opravljajo zdravniki medicine dela skupaj s strokovnimi delavci v podjetju.

Sodelovanje strokovnih služb z zdravniki s pomočjo »zdravnika svetovalca«. V obvladovanje invalidnosti sodijo tudi sodelovanje z zdravniki in zdravstveno rekreativni in zdraviliški programi. Varovanje osebnih podatkov in laičnost strokovnih delavcev za medicinsko vedo utemeljuje pogodbeno zaposlitev »zdravnika svetovalca«. Ta mora biti hkrati »nadzorni zdravnik« Zavoda za zdravstveno zavarovanje.

Organizacijo »ciljane fizioterapije« s hkratnim poudarkom na pravilnem načinu opravljanja dela. Nastanek invalidnosti je najpogosteje povezan z obolenjem hrbtenice, zato je treba s posamezniki načrtno delati v smislu prevencije, pomembno pa je tudi permanentno izobraževanje delavcev o potrebi preventivnega opravljanja fizičnih del.

Dokončanje zdravstvene ocene delovnih mest. Pri tem je pomembna objektivnost opisa delovnega mesta pred nastankom invalidnosti, ta pa je povezana s timsko zdravstveno oceno delovnih mest.

Izdelava programov na nivoju podjetja zoper negativni stres s stalnim poudarkom kvalitete delovnega življenja. Značilnost sodobnega načina dela je naraščanje stresa pri delu. Če oseba stresu ni kos, postane stres negativen in pelje v fizične in psihične težave. Zoper negativni stres je potrebno delovati preventivno. Posebno pomembni so programi na nivoju podjetja.

Kvaliteta delovnega življenja odločilno vpliva na zadovoljstvo delavcev pri delu in

na njihovo delovno storilnost. Svetovna zdravstvena organizacija ugotavlja, da je 70% zdravja pogojenega s socialno mislijo in socialnimi faktorji, ti pa so prav gotovo vsebovani v kvaliteti delovnega življenja.

Vključevanje socialne rehabilitacije že v času bolniške in profesionalne rehabilitacije ter pomoč socialne službe, da najde invalid optimalno stališče do svoje invalidnosti. Zdravje je po definiciji Svetovne zdravstvene organizacije stanje popolne fizične, duševne in socialne blaginje in ne le stanje brez bolezni.

Ustanovitev skupnega odbora delavcev, ki se ukvarja s vprašanji varstva pri delu. Mnoge razvite države uvajajo posvetovanja z delavski predstavniki ali skupne odbore delavcev in delodajalcev, ki se ukvarjajo z vprašanji varstva pri delu.

Populacija delovnih invalidov z vzrokom nastanka invalidnosti poškodba pri delu zahteva posebno in strokovno poglobljeno obravnavo. Problem poškodb pri delu ni le v odsotnosti delavcev v času bolniškega staleža, ampak tudi v njihovi invalidnosti. Poškodbe pri delu vplivajo na moralo vseh zaposlenih v delovni skupini; ne nazadnje je prisoten problem odškodnin in rent, ki postajajo bistveno višje kot v preteklosti. Uveljavljanje vseh pravic, povezanih s poškodbo pri delu, lahko postane identifikacijski model za vse zaposlene v delovni skupini. Premogovnik pa je z rentami in odškodninami neposredno denarno zavezan. Primerjava s poškodbami izven dela kaže, da je teh bistveno manj.

Preprečevanje invalidnosti je povezano z razvojem kvalitete delovnega življenja, socialno rehabilitacijo, zdravstveno preventivo, zdravstveno oceno delovnih mest, programi zoper negativni stres, načrtno fizioterapijo, ustanovitvijo skupnega odbora delavcev za vprašanja varstva pri delu, posebno obravnavo poškodb pri delu in sodelovanjem z zunanjimi partnerji.

Delovni paket zaposlitvenih programov sestavljata adaptacija obstoječih delovnih mest s pomočjo ergonomskega pristopa in ustanavljanje novih delovnih mest. Razvijanje kvalitete delovnega življenja ima vpliv na večjo delovno storilnost tudi pri delovnih invalidih.

S poklicno rehabilitacijo imamo v mislih šolanje, poklicno rehabilitacijo s praktičnim delom, privajanje na delo in izvajanje usposabljanja za zunanje invalide.

Na koncu pa izdelamo elaborat, ki bo vključil sistem obvladovanja invalidnosti v delovno okolje.

V naši organizaciji je razvit tudi *model socialne odgovornosti podjetja*, saj se Premogovnik Velenje zaveda, da bodo dolgoročno v konkurenci obstala tista podjetja, ki bodo imela boljše delavce in bodo vanje več vlagala. Danes je za vse uspešne organizacije značilno, da visoko cenijo človeški dejavnik in mu trajno posvečajo veliko pozornost, kar pa je domena socialnega dela. Socialno delo je stroka, ki pomaga ljudem. Premogovnik si prizadeva za dobre odnose s skupnostjo tako, da v njej razvija kvalitetno življenje.

V sindikatu pridobivanja energetskih surovin Slovenije, katerega član je sindikat Premogovnika Velenje, je razvit *model pomoči zaposlenim*.

Prek Aktiva invalidov Premogovnika Velenje pa je na področju varstva invalidov delno razvit *model vplivanja na državno politiko*.

Seveda je v vseh modelih socialnega dela v delovnem okolju socialni delavec izpostavljen konkurenčnosti ostalih poklicev, ugotavljamo pa, da s pridobitvijo visokošolske izobrazbe postopoma postaja enakovreden sogovornik drugim kadrom v organizaciji.

Menimo, da so priložnosti za socialno delo v delovnem okolju tesno povezane z ustrezno zakonodajo, saj je trenutno utopično pričakovati, da bi se socialno delo v delovnem okolju razvijalo brez osnove v ustrezni zakonodaji.

V okviru nacionalnega programa usposabljanja in zaposlovanja invalidov vidimo priložnost tudi za Visoko šolo za socialno delo kot nosilko izobraževanja oseb, ki sodelujejo v procesu usposabljanja in zaposlovanja invalidov, saj danes tovrstnega izobraževanja pri nas nihče ne opravlja.

Literatura

- M. AHTIK (1996), *Problematika zdravstvenega absentizma in invalidnosti*. Velenje: Premogovnik Velenje, Kadrovska socialna služba.
- T. BREJC, C. URŠIČ (1988), *Priručnik za rehabilitacijsko delo v organizacijah združenega dela*. Ljubljana: Zveza skupnosti za zaposlovanje Slovenije.
- J. DROBNIČ (1996), *Pomembnejši predpisi s področja usposabljanja in zaposlovanja invalidov*. Interno gradivo. Ljubljana: Republiški zavod za zaposlovanje.
- A. KAVAR VIDMAR (1995), *Kakovost delovnega življenja*. Rtudijsko gradivo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- A. KOŽAR (1995), *Obvladajmo bolniško*. Domžale: Lunik.
- A. KOŽAR, M. VRČKO (1997), *Uvajanje postopkov za zmanjšanje bolniške odsotnosti in dvig motivacije*. Seminar. Velenje: Gospodarska zbornica Slovenije, Raleško-savinjska območna enota.
- J. KUHELJ (1996), *Zakon o pokojniskem in invalidskem zavarovanju z uvodnimi pojasnili in stvarnim kazalom*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- P. RAPOŠA TAJNŠEK (1994/95), *Socialno delo v delovnem okolju*. Rtudijsko gradivo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- C. URŠIČ (1997), Letos preoblikovanje izhodišč v nacionalni program. *Pet, revija za ljudi s posebnimi potrebami VIII*, 38: 7-10.
- D. ZAPUŠEK (1996), *Osmišljenost življenja med invalidi s teorijo logoterapije in logotesta*. Diplomska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani Visoka šola za socialno delo.
- D. ZAPUŠEK in sod. (1997), *Obvladovanje invalidnosti v Premogovniku Velenje*. Zagonski elaborat. Velenje: Premogovnik Velenje, Kadrovska socialna služba.

Organizacija -ciljane fizioterapije s hkratnim poudarkom na pravilnem načinu opravljanja dela. Nastanek invalidnosti je najpogosteje povezan z obolenjem hrbtenice, zato je treba s posamezniki načrtno delati v smislu prevencije, pomembno pa je tudi permanentno izobraževanje delavcev o potrebi preventivnega opravljanja fizičnih del.

Dokončanje zdravstvene ocene delovnih mest. Pri tem je pomembna objektivnost opisa delovnega mesta pred nastankom invalidnosti, ta pa je povezana s timsko zdravstveno oceno delovnih mest.

Izdelava programov na nivoju podjetja zoper negativni stres s stalnim poudarkom kvalitete delovnega življenja. Značilnost sodobnega načina dela je naraščanje stresa pri delu. Če oseba stresu ni kos, postane stres negativen in pelje v fizične in psihične težave. Zoper negativni stres je potrebno delovati preventivno. Posebno pomembni so programi na nivoju podjetja.

Kvaliteta delovnega življenja odločilno vpliva na zadovoljstvo delavcev pri delu in

morajo vsi zaposleni v delovni skupini, ne nazadnje je prisoten problem odškodnin in rent, ki postajajo bistveno višje kot v preteklosti. Uveljavljanje vseh pravic, povezanih s poškodbo pri delu, lahko postane identifikacijski model za vse zaposlene v delovni skupini. Premogovnik pa je z rentami in odškodninami neposredno denarno zavezan. Primerjava s poškodbami izven dela kaže, da je teh bistveno manj.

Preprečevanje invalidnosti je povezano z razvojem kvalitete delovnega življenja, socialno rehabilitacijo, zdravstveno preventivo, zdravstveno oceno delovnih mest, programi zoper negativni stres, načrtno fizioterapijo, ustanovitvijo skupnega odbora delavcev za vprašanja varstva pri delu, posebno obravnavo poškodb pri delu in sodelovanjem z zunanji partnerji.

Delovni paket zaposlitvenih programov sestavljata adaptacija obstoječih delovnih mest s pomočjo ergonomskega pristopa in usnavljanje novih delovnih mest. Razvijanje kvalitete delovnega življenja ima vpliv na večjo delovno storičnost tudi pri delovnih invalidih.